

7th International & National Conference on Management Studies, Accounting & Law

16 December 2022 - Tehran

هفتمین کنفرانس بین المللی و ملی مطالعات مدیریت، حسابداری و حقوق
۲۵ آذر ۱۴۰۱ - تهران

OxfordCert
UNIVERSAL

راهبردهای آموزشی مدیریت کلاسی

نام و نام خانوادگی نویسنده اول: محمد ولی زاده

کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد بناب

www.mhmdw6105@gmail.com

چکیده

مقاله حاضر به روش مروری- کتابخانه ای است، که با توجه به نظرات اندیشمندان این عرصه به رشته تحریر در آمده است. هدف این مطالعه بررسی راهبردهای آموزشی مدیریت کلاسی انجام گرفته است. محتوای لازم برای نگارش این مطالعه از طریق جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی SID، scholar G و موتور جستجوی گوگل بدست آمده است. نتایج بدست آمده نشان می دهد: کلاس درس به عنوان یک گروه یا نظام اجتماعی دارای همه ویژگی های سیستم های اجتماعی است. مدیریت کلاس بر عهده معلم است که قبل از آموزش یا هر گونه اقدام تربیتی و رفتاری باید کلاس درس را جهت تحقق اهداف، مدیریت نماید. مدیریت کلاس درس چون سایر مدیریت ها مستلزم کارکردهایی چون طراحی و سازماندهی، هماهنگی و رهبری، کنترل و نظارت و ارزشیابی است که بدلیل در هم تنیدگی، این کارکردها از یکدیگر تفکیک پذیر نیستند.

واژگان کلیدی: مدیریت کلاس، معلم، راهبردها، کارکردها، راهبرد آموزشی، سبک های مدیریت کلاسی

7th International & National Conference on Management Studies, Accounting & Law

16 December 2022 - Tehran

هفتمین کنفرانس بین المللی و ملی مطالعات مدیریت، حسابداری و حقوق
۲۵ آذر ۱۴۰۱ - تهران

OxfordCert
UNIVERSAL

مقدمه :

پیشرفت هر جامعه به چگونگی کیفیت آموزش و پرورش آن جامعه بستگی دارد. کلاس، مرکزی برای نظام پویای تعامل انسان است. هر روز هزاران رفتار کلامی و غیرکلامی به طور فردی و جمعی در کلاس اتفاق می افتد که در جای خود قابل تأمل است. فنون مدیریت کلاس به وسیله‌ی عوامل مشخص کننده‌ی موقعیت معلم و دانش آموز اندازه گیری می شوند و نگرش های دانش آموزان در کلاس رسمی و رشد آنان با مهارت های مدیریتی معلم در کلاس توسعه می یابد. مدیریت کلاس اولین سطح مدیریت آموزشی است و پایه‌ی سطوح بالاتر مدیریت یعنی مدیریت مدرسه، مدیریت ناحیه و مدیریت کل نظام آموزش و پرورش محسوب می شود و در شکل دادن به ساختار آموزش و فرایند تدریس و ساخت شخصیت و روند ذهنی، عاطفی، آموزشی و تربیتی دانش آموزان نقش اساسی دارد (صباغیان، ۱۳۸۰). گرچه کارایی معلم بر اساس نگرش، نیت و شخصیت از یک سو و همه جانبه بودن او بر اساس مهارت در توانمندسازی دانش آموزان از سوی دیگر سنگ بنای مدیریت کلاس درس است، اما معلم به مهارت ها و فنونی سازمان دهنده نیاز دارد تا شرایط بهینه‌ای را برای تحقق یادگیری خلق کند (تاج الدین، ۱۳۸۲).

مهارت مدیریت کلاس درس از جمله مهارت هایی است که برای معلمان در درجه اول حائز اهمیت است و برای ایفای وظیفه خود بصورت عالی به این مهارت نیاز دارند. مدیریت کلاس درس می تواند یکی از اثرگذارترین و از مهم ترین مهارت های تدریس باشد.

تعاریفی از مدیریت کلاس

موضوع مدیریت در کلاس درس یکی از مباحثی است که در ارتقای کیفی نظام آموزش و پرورش تأثیر به سزایی دارد. پیش از بیان تعریف های مدیریت کلاس، بهتر است چند تعریف از مدیریت بیان شود.

مدیریت را کار کردن با افراد و به وسیله افراد و گروه ها برای تحقق اهداف سازمانی بیان می کند. چنانچه بخواهیم این تعریف را به مدیریت کلاس مربوط سازیم، در این تعریف اهمیت مشارکت معلم به عنوان رهبر و راهنمای دانش آموزان بیشتر ملحوظ است. او هم چنین مدیریت را مجموعه‌ی فرایندهایی می داند که از طریق آنها منابع انسانی و مادی مناسب و مورد نیاز فراهم می گردد و از طریق نفوذ به رفتار و افراد در جهت تحقق اهداف سازمان اثر بخش می گردد. در این تعریف استفاده بهینه از ابزار و وسایل کمک آموزشی در جهت رشد یادگیری که هدف اصلی مدرسه و کلاس درس است تحقق می یابد. (پرداختچی ۱۳۷۲)

مدیریت کلاس درس را رهبری کردن امور کلاس درس از طریق: تنظیم برنامه‌ی درسی، سازماندهی مراحل کار و منابع، سازماندهی محیط به منظور بالا بردن کارایی، نظارت بر پیشرفت دانش آموزان و پیش بینی مسایل بالقوه می داند. (صفوی ۱۳۷۲)

مدیریت کلاس درس را این گونه تعریف می کند: مدیریت کلاس عبارت است از هنر به کار بردن دانش تخصصی و بهره گیری از مهارت های کلاس داری در هدایت دانش آموزان به سوی اهداف مطلوب مورد نیاز دانش آموزان و جامعه. (رئوفی ۱۳۷۷)

7th International & National Conference on Management Studies, Accounting & Law

16 December 2022 - Tehran

هفتمین کنفرانس بین المللی و ملی مطالعات مدیریت، حسابداری و حقوق

۲۵ آذر ۱۴۰۱ - تهران

OxfordCert
UNIVERSAL

مدیریت کلاس کلیه‌ی تصمیم‌گیری‌ها و اعمالی را که برای نظم دادن به کلاس لازم است و تحت عنوان انضباط مطرح می‌شود، شامل می‌گردد. منظور از این‌گونه نظم، مدیریت، نگهداری و یا فراهم کردن محیطی است که در آن یادگیری صحیح همراه با کاهش مسایل و مشکلات برای دانش‌آموزان انجام می‌شود (گینات، ۱۹۷۳، ترجمه‌سرتیپی ۱۳۷۱، ص ۳۰۵).

مدیریت کلاس درس اولین سطح مدیریت است و پایه‌ی سطوح بالای مدیریت (از جمله مدیریت مدرسه و مدیریت آموزش و پرورش) می‌باشد. به دور از اینکه معلم چه چیزی آموزش می‌دهد و چه هدفی از این آموزش دارد، لازم است که کلاس درس را به محیطی سازنده تبدیل کند؛ محیطی که با استفاده از تدابیر و روش‌های مورد نیاز به محیطی مناسب برای یادگیری تبدیل شود. چنین محیطی، محیط سالم و بدور از هرگونه مشکلی خواهد بود. موفقیت در امر مدیریت کلاس، روند تدریس و آموزش را بصورت سازماندهی شده، شکل می‌دهد و در شخصیت و ذهنیت دانش‌آموز تأثیر مثبتی خواهد داشت. در واقع اگر مدیریت کلاس درس به خوبی و اصولی انجام شود، موفقیت در امر تدریس را نیز در پی خواهد داشت. این امر بخصوص در مدارس و کلاس‌های درس ایران که مملو از دانش‌آموز است، بطوری که گاهی تعداد دانش‌آموزان در کلاس درس بیش از حد و تعداد استاندارد می‌شود؛ امری ضروری به حساب می‌آید. بنابراین آگاهی از مدیریت کلاس، نحوه‌ی اراده کلاس‌ها و به کارگیری بهترین و مطلوب‌ترین سبک مدیریتی می‌تواند راهی برای رفع نگرانی‌های موجود باشد.

ضرورت و اهمیت مدیریت کلاس درس

کلاس درس به عنوان بخش کوچکی از سیستم نظام آموزشی دارای اهمیت فراوانی است. در این میان، از بین عناصر کلاس درس، نقش معلم و سبک مدیریتی او در تحقق اهداف آموزشی و تربیتی دانش‌آموزان اهمیت بسزایی دارد. برای رسیدن به اهداف آموزش و پرورش و تدریس دلخواه، یک سری شرایط باید مهیا باشد، از جمله این شرایط می‌توان به نظم موجود در کلاس درس به عنوان یک عامل مهم اشاره کرد. نظم در کلاس درس، از عوامل کمک‌کننده در امر اداره کلاس می‌باشد که از این طریق معلم می‌تواند رفتارهای مخرب و مزاحم را اصلاح کند و محیطی آرام و بدون تنش ایجاد کند. دانش‌آموزان در محیطی رشد می‌کنند که احساس آرامش و اطمینان به آن‌ها منتقل شود؛ در نتیجه فعالیت و مشارکت دانش‌آموزان در چنین محیطی به حداکثر می‌رسد.

اهداف مدیریت کلاس درس

روش معلم در مدیریت کلاس بر اساس جهت‌گیری‌های انسانی در محیط کلاس است. مدیریت کلاس درس می‌تواند اهداف متعددی را دنبال کند که در اینجا به چند مورد اشاره می‌کنیم:

- ۱- پیشرفت تحصیلی بیشتر دانش‌آموزان
- ۲- هدایت و نظارت بر یادگیری و فعالیت‌های دانش‌آموزان
- ۳- حرکت منطقی از یک مرحله از تدریس به مرحله دیگری از تدریس
- ۴- زمان بندی فعالیت‌های کلاسی و ایجاد توازن در آن‌ها
- ۵- برنامه ریزی درسی بر پایه‌ی آمیزه‌ای از تنوع و هدف

7th International & National Conference on Management Studies, Accounting & Law

16 December 2022 - Tehran

هفتمین کنفرانس بین المللی و ملی مطالعات مدیریت، حسابداری و حقوق
۲۵ آذر ۱۴۰۱ - تهران

OxfordCert
UNIVERSAL

۶- رشد خود تنظیمی دانش آموزان

۷- مرکز بر پیشگیری از رفتارهای مخرب به جای درمان آن

۸- شروع و خاتمه هدفمند درس

و...

راهبردهای مدیریت کلاس :

۱) راهبرد ارتباطی

۲) راهبرد آموزشی

۳) راهبرد انضباطی

راهبرد آموزشی :

شامل راهبردهای زیر است :

۱) راهبرد شروع درس

۲) راهبرد توضیح دادن

۳) راهبرد سکوت معلم

۴) راهبرد جلب مشارکت

۵) راهبرد نشاط معلم

۶) راهبرد پرسش و پاسخ

۷) راهبرد صدای معلم

۸) راهبرد استفاده از رسانه های آموزشی

راهبردهای آموزشی

۱) راهبردهای به کارگیری قوانین در کلاس درس

۲) رهنمودهای آموزشی برای ایجاد روابط مثبت با شاگردان

۳) راهبردهای آموزشی برای وادار کردن شاگردان به مشارکت و مسئولیت پذیری

۴) پیشنهادهایی برای حفظ کنترل کلاس درس

7th International & National Conference on Management Studies, Accounting & Law

16 December 2022 - Tehran

هفتمین کنفرانس بین المللی و ملی مطالعات مدیریت، حسابداری و حقوق

۲۵ آذر ۱۴۰۱ - تهران

OxfordCert
UNIVERSAL

راهنمادهای مدیریت موفق کلاس

۱) راهنمادهای به کارگیری قوانین در کلاس درس

- ◀ قوانین باید منطقی و ضروری باشند.
- ◀ قوانین باید روشن و قابل درک باشد. اگر قوانین کلی دارید، اطمینان پیدا کنید که معنای آن ها مشخص شده است.
- ◀ قوانین باید با اهداف یادگیری و آموزشی هماهنگ باشد.
- ◀ قوانین کلاس باید با قوانین مدرسه هماهنگ باشد.

۲) رهنمودهای آموزشی برای ایجاد روابط مثبت با شاگردان

- ◀ شاگردان را به مشارکت و پذیرش مسئولیت وادار کنید.
- ◀ به رفتار مناسب پاداش دهید.
- ◀ تقویت کننده های موثر را انتخاب کنید.
- ◀ از رهنمود و شکل دهی به طور موثر استفاده کنید.
- ◀ از پاداش به منظور فراهم کردن اطلاعاتی درباره مهارت استفاده کنید نه کنترل رفتار شاگردان. یعنی پاداش هایی که در مورد تسلط شاگردان اطلاعاتی فراهم می آورند می توانند انگیزش درونی و احساس مسئولیت آن ها را افزایش دهند اما پاداش هایی که به منظور کنترل رفتار شاگرد به کار می روند کمتر احتمال دارد که مسئولیت و خودتنظیمی را تسهیل کنند.

۳) راهنمادهای آموزشی برای وادار کردن شاگردان به مشارکت و مسئولیت پذیری

- ◀ شاگردان را در طراحی، ابتکار و آموزش کلاس و مدرسه شرکت دهید.
- ◀ شاگردان را تشویق کنید تا درباره رفتار خود قضاوت کنند.
- ◀ عذرها را نپذیرید، عذرخواهی فقط برای فرار و اجتناب از مسئولیت است. اجازه ندهید به موضوع عذرخواهی وارد شوند، بلکه از آن ها بپرسید در موقعیت بعدی چه کار خواهند کرد.

۴) پیشنهادهایی برای حفظ کنترل کلاس درس

- ◀ در فکر ایجاد قوانینی برای کلاس باشید. شما می توانید از ددرسره های زیادی جلوگیری کنید به شرط اینکه در اولین روز قوانین خاصی را که در کلاستان اعمال خواهد شد مطرح کنید.
- ◀ صمیمی ولی قاطع و با اطمینان عمل کنید مخصوصا در اولین روز. اولین دقایق هر کلاس از لحاظ رعایت انضباط بسیار اهمیت دارد. دانش آموزان شما را ارزیابی می کنند، مخصوصا اگر بدانند که معلم جدیدی هستید. اگر هراسان و با عدم اعتماد به خود عمل کنید احتمالا با مشکل روبرو خواهید شد.
- ◀ انواع شیوه های نفوذ را از قبل طراحی کنید. اگر از قبل آمادگی داشته باشید ممکن است بسیاری از ددرسرها، پریشانی ها و فشارها مصون بمانند.

7th International & National Conference on Management Studies, Accounting & Law

16 December 2022 - Tehran

هفتمین کنفرانس بین المللی و ملی مطالعات مدیریت، حسابداری و حقوق

۲۵ آذر ۱۴۰۱ - تهران

OxfordCert
UNIVERSAL

- ◀ از تهدید خودداری کنید. تا حد ممکن از آزمایش نیرو در حضور کلاس خودداری کنید. حل اختلافات شدید در خلوت به مراتب بهتر و مطمئنتر خواهد بود.
- ◀ سریع العمل، با ثبات و منطقی باشید. هر کوششی برای کنترل رفتار در صورتی که از عملی که مسبب آن رفتار بوده فاصله داشته باشد بی نتیجه است. برای اینکه دانش آموز(فرد خطاکار) ارتباط بین رفتار خود و عمل متقابل را درک کند باید عمل و رفتار متقابل بلافاصله پشت سر هم قرار گیرند تا دانش آموز رابطه بین این دو را بفهمد.
- ◀ استفاده از شیوه های تغییر رفتار را در نظر داشته باشید.

راهنمای مدیریت موفق کلاس

- ◀ حضور به موقع: علت بسیاری از مشکلات کلاس، دیر رسیدن معلم به کلاس یا آماده کردن ابزار و وسائل بعد از استقرار دانش آموزان در کلاس است.
- ◀ آمادگی کامل: منظور از آمادگی کامل تنها در امور مهم مثل آمادگی در موضوع درس نیست، بلکه به امور جزئی هم مانند ابزار و وسائل نظر دارد.
- ◀ استقرار سریع کلاس برای شروع: همین که معلم و دانش آموزان در کلاس حاضر شوند درس باید سریعاً طبق برنامه آغاز شود.
- ◀ تاکید بر همکاری کلاس: باید قیل از شروع کار همکاری کامل از سوی همه وجود داشته باشد. یکی از راه های جلب توجه صدا کردن نام دانش آموزان است.
- ◀ استفاده قاطع و موثر از صدا: وسیله ارتباطی میان معلم و دانش آموز صداست. این وسیله باید برای برقراری ارتباط، روشن و واضح به کار رود.
- ◀ هشیاری نسبت به وقایع کلاس: معلمین موفق این احساس را در کلاس ایجاد می کنند که در پشت سر هم چشم دارند.
- ◀ تجزیه و تحلیل وقایع کلاس: معلم دلایل پنهان رفتار دانش آموزان را هم بشناسد.
- ◀ داشتن فنون و روش شناخته شده برای مقابله با بحران ها: موقعیت های بسیاری وجود دارند که بحران های کوچکی ایجاد می کنند و اگر دانش آموزان و معلم هر دو آمادگی داشته و به درستی بدانند چه کاری باید انجام شود می توان این وقایع را به سادگی و بدون تهدید کنترل کلاس رفع کرد.
- ◀ بذل توجه مناسب معلم: تحلیلی از تعامل کلاسی نشان می دهد که معلمین مقدار نامتناسبی از وقت خود را صرف افراد یا گروه های خاص می کنند. مثلاً با بچه های باهوشتر دوست تر هستند. معلم با زمان بندی مناسب می تواند رهنمودهای مناسبی به تک تک بچه ها بدهد و کمک کند تا احساس کنند که او مراقب کار آن ها و پیشرفتشان است.
- ◀ پرهیز از مقایسه: مقایسه یعنی اینکه به برخی از شاگردان گفته شود که عملکرد آن ها در حد معیارهای دیگران نیست. این کار نه تنها باعث می شود که افراد مورد مقایسه نسبت به معلم دشمنی و رنجش پیدا کنند، بلکه باعث تقسیم کلاس نیز می شود.
- ◀ سریع نمره دادن: کاری که به سرعت نمره داده شود و به شاگرد پس داده شود نه تنها به یادگیری آن ها کمک می کند، بلکه به معلم نیز در یادداشت پیشرفت و به رفع اشکالات کمک می کند.

7th International & National Conference on Management Studies, Accounting & Law

16 December 2022 - Tehran

هفتمین کنفرانس بین المللی و ملی مطالعات مدیریت، حسابداری و حقوق

۲۵ آذر ۱۴۰۱ - تهران

OxfordCert
UNIVERSAL

◀ اطمینان از وفای به عهد: اگر معلم قول دهد که به نحوی به یک دانش آموز کمک کند یا کار خاصی را برای کلاس انجام دهد این قول باید قابل اجرا بوده و به آن عمل شود.

◀ استفاده خوب از سوال ها: سوالات مقدماتی و متنوع معلم باعث حفظ علاقه شاگردان شده و به تمرکز حواس و توجه آن ها نسبت به معلم کمک می کند.

◀ فراهم آوردن موقعیت های مناسب برای فعالیت های تجربی: صحبت کردن معلم در ارائه بخشی از درس نباید بیش از یک دقیقه تا یک دقیقه و نیم به ازای هر سال از سن دانش آموزان وقت بگیرد (بسته به توانایی کلاس) همین که این مدت به سر آید باید به شاگردان فرصتی برای کار عملی داده شود.

◀ هر جا کار عملی وجود دارد وظایف عادی کلاس را به دانش آموزان بسپارید: دانش آموزان خیلی دوست دارند وظایفی را که در کلاس به آن ها واگذار می شود انجام دهند. این کار بیانگر اعتماد معلم به آن ها و جایگاه ایشان به عنوان اعضای با ارزش کلاس می باشد.

◀ برقراری نظم و ترتیب فیزیکی قابل استفاده در کلاس: معلم باید قبل از شروع کلاس نحوه قرار گرفتن اشیاء را مشاهده کند و مطمئن شود که همه چیز مرتب است.

◀ چاره جویی برای مشکلات دانش آموزان: اداره خوب کلاس باید فرصت هایی را برای طرح مشکلات دانش آموزان فراهم کند تا در آن دانش آموزان احساس کنند که معلم برای دیدگاه آن ها ارزش قائل است.

◀ به پایان رساندن درس با موفقیت: علاوه بر اینکه معلم در پایان کلاس باید زمان کافی به دانش آموزان بدهد تا اشکالات خود را رفع کنند و راهنمایی ها و کارهای لازم را به آن ها ارائه دهد، جدا شدن از کلاس با واژه ها یا رفتارهای دوستانه هم اهمیت دارد. ترک خوشایند کلاس درس دارای این فایده است که به دانش آموز متذکر می شود که علی رغم همه مشکلاتی که در طی کلاس وجود دارد، معلم چندان ناراحت نیست و این روش مفیدی برای ابراز این نکته به دانش آموزان مشکل دار است که رفتار آن ها تاثیر چندانی نداشته است.

سبک های مختلف اداره کلاس درس

بر اساس یک دسته بندی، برای اداره کلاس درس سه سبک پیشنهاد شده است:

● سبک اقتدار گرایانه (دموکراسی قانون مدار)

● سبک مستبدانه (تحکم آمیز)

● سبک آزادگذاری (بی عنان، آسان گیری)

سبک اقتدار گرایانه: در کلاس هایی که به این سبک اداره می شود، معلم و شاگرد با توجه به رعایت حقوق یکدیگر رفتار می کنند و نسبت به هم احترام کامل به جا می آورند. در این شرایط آموزشی رفتارها در محدوده قوانین و مقرراتی صورت می گیرد که خود وضع کرده اند و یا دیگران وضع کرده اند و آن ها قبولشان کرده اند.

دانش آموزان و دانشجویان معلمان اقتدارگرا دارای اعتماد به نفس اند، در ارضای نیازهای خود عجله نمی کنند، با دوستانشان به خوبی کنار می آیند و از عزت نفس بالایی برخوردارند.

7th International & National Conference on Management Studies, Accounting & Law

16 December 2022 - Tehran

هفتمین کنفرانس بین المللی و ملی مطالعات مدیریت، حسابداری و حقوق
۲۵ آذر ۱۴۰۱ - تهران

OxfordCert
UNIVERSAL

سبک مستبدانه: در این سبک تنها معلم است که بر کل کلاس حکومت می کند و هیچ شاگردی حق اظهار وجود ندارد. در این سبک مدیریت، قوانین یا مقرراتی وجود ندارد یا اگر هم وجود دارد به نفع معلم تفسیر می شود. دانش آموزان این سبک به وسیله معلمان خود کنترل و محدود می شوند. این دانش آموزان یادگیرندگان منفعلی هستند و مهارت های ارتباطی ضعیفی دارند. سبک آزادگذاری: در این سبک هیچ قاعده و ضابطه ای حاکم بر رفتار دانش آموز نیست و هر کسی به هر طریقی که دلش می خواهد رفتار و عمل می کند. دانش آموزان این گونه کلاس ها از مهارت های تحصیلی ناکافی و کنترل شخصی ضعیفی برخوردارند.

سبک مناسب اداره کلاس درس

بهترین سبک اداره کلاس درس سبک اقتدارگرایی آزادمنشانه یا دموکراسی قانون مدارانه است (سیف، ۱۳۸۷). به باور چاپلید (۲۰۰۴) بهتر است معلم خود را به یک سبک واحد مقید نکند و در مواقع لزوم از سبک های دیگر نیز استفاده نماید. "با توجه به تنوع موقعیت های کلاسی به نظر می رسد که استفاده از هر یک از سبک های کلاس داری در موقعیت های خاص خودش می تواند مفید باشد" (ص ۴۰۹).

هدف هر نظام آموزشی، ارتقای یادگیری دانش آموزان است. از عوامل اصلی که در طراحی و تنظیم نظام آموزشی به میزان قابل توجهی باید مد نظر قرار گیرد، پیش بینی «راهبردهای آموزشی» و «یادگیری معنی دار» است. بعضی از طراحان و حتی بعضی معلمان، بین این دو تفاوتی قائل نمی شوند. به همین دلیل، کارایی آموزش آن ها به میزان قابل توجهی کاهش می یابد. با توجه به اهمیت این دو عامل، مقاله ی حاضر بر آن است که این دو جنبه ی مهم از طراحی آموزشی را از دیدگاه های متفاوت بررسی و چگونگی تهیه ی آن را مطرح کند تا از این طریق راهکارهای مناسبی فرا روی طراحان آموزشی قرار گیرد.

سرآغاز

اجرا کننده ی اهداف نظام آموزشی، معلمان هستند که نقش اساسی در تحقق آن دارند. چون اگر آموزش به طریقی صحیح طراحی (توسط خود معلم یا طراحی بیرون از کلاس) و اجرا شود، یادگیری مؤثرتر افراد را در بر دارد. هیچ آموزشی بدون طراحی ممکن نیست و اگر ممکن شود، کارایی لازم را ندارد. چون طراحی است که پس از بررسی نیازهای آموزشی، هدف و محتوا را مشخص می کند، راهبرد آموزشی و یادگیری مناسبی مطرح می کند و سپس رسانه را بر می گزیند. و در پایان روش ارزیابی را طراحی می کند. اگر این مسیر رعایت شود، یادگیری معنی داری رخ می دهد. چون طراح با توجه به هدف، محتوا، سبک یادگیری افراد و هم چنین پیشینه ی علمی آن ها، راهبردها (راهبردهای آموزشی و یادگیری) را تعیین می کند.

راهبردهای آموزشی

7th International & National Conference on Management Studies, Accounting & Law

16 December 2022 - Tehran

هفتمین کنفرانس بین المللی و ملی مطالعات مدیریت، حسابداری و حقوق
۲۵ آذر ۱۴۰۱ - تهران

OxfordCert
UNIVERSAL

«راهبرد» در لغت به معنای «شیوه ی عمل در موقعیت خاص» است. به بیان کلی تر، راهبرد یک برنامه با نقشه ی کلی است که از مجموعه ای عملیات تشکیل و برای رسیدن به یک هدف معین مطرح می شود. پس وقتی این نقشه برای رسیدن به آموزش باشد، راهبرد آموزشی است.

راهبرد آموزشی یکی از عوامل مهم در فرایند طراحی به شمار می رود. زیرا تعیین کننده ی نوع وظایف معلم و زمینه ساز فعالیت های دانش آموزان در کلاس درس است. انتخاب یا طراحی راهبرد مناسب آموزشی بر عهده ی متخصص فناوری و طراح آموزش است.

هنگامی که طراح با کمک متخصص محتوا به تهیه ی محتوای آموزشی خاصی (نظری یا عملی) می پردازد، پیشنهاد شیوه ی خاص آموزش آن نیز بر عهده ی طراح است. از این طریق، او فعالیت های آموزشی را برای معلمان تازه کار آسان می سازد.

رابرت گانیه راهبردهای آموزشی را به وقایع آموزشی تعبیر کرد. او برای تسهیل فرایند یادگیری (که هدف اصلی هر آموزش است) نه فعالیت را به شرح زیر عنوان کرد:

- جلب توجه فراگیرنده (لازمه ی تمرکز و مقدمه ی یادگیری است).
- آگاه ساختن فراگیرنده از هدف های آموزشی.
- فراخوانی یادگیری های گذشته ی فراگیرنده (مثلا با مرور مطالب قبلی).

ارائه ی مواد آموزشی:

مواد آموزشی شامل هر چیزی می شود که طراحی راهبردهای آموزشی و یادگیری برای ایجاد انگیزه در دانش آموزان و تشریح و توضیح محتوای درسی و در یک جمله، برای تدریس به کار می رود؛ مثل کتاب درسی، فیلم، اسلاید، رایانه و ...

• راهنمای یادگیری:

به وسیله ی معلم به منظور کمک به فراگیرنده در یادگیری بخش های گوناگون مطرح می شود.

• آزمون عملکرد:

ارزشیابی تکوینی.

• ارائه ی بازخورد.

• ارزیابی عملکرد:

ارزش یابی تراکمی.

• ترغیب و تسهیل یادآوری و انتقال یادگیری:

مثلاً، در مورد مهارت های ذهنی، ارائه ی مرورهای متناوب همراه با انواع مثال ها، و در مورد راهبردهای شناختی، ارائه ی موقعیت های متعدد برای ارائه ی راه حل های بدیع، باعث تسهیل و انتقال یادگیری می شود.

7th International & National Conference on Management Studies, Accounting & Law

16 December 2022 - Tehran

هفتمین کنفرانس بین المللی و ملی مطالعات مدیریت، حسابداری و حقوق
۲۵ آذر ۱۴۰۱ - تهران

OxfordCert
UNIVERSAL

دیوید مریل:

نظریه پرداز معروف رشته ی تکنولوژی آموزشی دانشگاه یوتا آمریکا، در سال ۲۰۰۰ نظر خود را درباره ی راهبردهای آموزشی در مقاله ای با عنوان « راهبردهای آموزشی که {با آن ها} آموزش می دهیم» به صورتی روشن مطرح کرد. او ابتدا بیان کرد: دادن اطلاعات آموزش نیست.» آن گاه در ادامه آموزش را چنین توصیف کرد: «آموزش عبارت است از: هدایت دانش آموزان به فعالیت های یادگیری مناسب راهنمایی آنان به {کسب} دانش مناسب؛ کمک به آنان برای تمرین و تکرار، رمز گذاری، و پردازش اطلاعات؛ نظارت بر عملکرد دانش آموز؛ تهیه ی باز خورد متناسب با فعالیت های یادگیری و رویه ی عملکرد دانش آموز.»

از نظر مریل، یک راهبرد آموزشی از بخش های زیر تشکیل می شود:

- ساختار دانش که با دانش و مهارتی که آموزش داده می شود، سازگاری دارد.
- ارائه که با انواع دانش و مهارتی که آموزش داده می شود، سازگاری دارد.
- کشف (شناسایی) نظراتی که آموزش داده شده اند.
- تمرین کردن که با بازخورد داده شده سازگار است.
- راهنمای یادگیرنده که با دانش و مهارتی که آموزش داده می شود، سازگاری دارد.

نتیجه گیری

اداره کلاس درس آن چیزی است که معلم انجام می دهد تا اطمینان یابد دانش آموزان روی تکلیف در دست اجرا هر چه که باشد کار می کنند.

به عبارت دقیق تر اداره کلاس درس یعنی: استفاده از فنون ایجاد و حفظ یک محیط سالم و خالی از مشکلات رفتاری. معلم از طریق اداره صحیح کلاس می تواند رفتارهای مخرب و مزاحم دانش آموزان را اصلاح کند و میزان مشارکت در یادگیری و سطح انگیزش یادگیری آن ها را بالا ببرد.

در سبک های اداره کلاس درس سبک اقتدارگرایانه که معلم و شاگردان حقوق یکدیگر را رعایت می کنند و نسبت به هم احترام متقابل دارند، توصیه می شود. البته سبک های دیگر هم با توجه به شرایط و موقعیت های ویژه کاربرد خاص خود را دارند.

به منظور اداره موثر کلاس درس معلم باید با انواع راهبرد های مختلف آموزشی آشنا بوده تا در صورت نیاز بتواند این راهبردها را به نحوی موثر در موقعیت خاص خودش به کار ببرد تا بدین وسیله محیطی آرام و بدون فشار روانی برای شاگردانش فراهم آورد.

معلمان با توجه به نگرش، دانش، بینش و تصوراتشان از تعلیم و تربیت، روشها، اهداف آموزشی، ساختار سازمان، اقتدار و مفهوم مدیریت، به کلاس درس به گونه ای خاص نگاه می کنند. به طور کلی مدیریت کلاس درس با توجه به نظریات کلاسیک، روابط انسانی و یا سیستمی انجام می شود. بعضی از معلمان کلاس را یک ساختار رسمی با سلسله مراتب اقتدار در نظر می گیرند. این معلمان بر رعایت قواعد و مقررات، نظم و انضباط دقیق، استفاده از قدرت رسمی و انتقال مطالب

7th International & National Conference on Management Studies, Accounting & Law

16 December 2022 - Tehran

هفتمین کنفرانس بین المللی و ملی مطالعات مدیریت، حسابداری و حقوق
۲۵ آذر ۱۴۰۱ - تهران

OxfordCert
UNIVERSAL

درسی تأکید می کنند. معلمان معتقد به روابط انسانی، کلاس درس را یک گروه اجتماعی تلقی می کنند و بر روابط دوستانه، صادقانه و صمیمی تأکید می کنند و بیشتر از قدرت شخصی یعنی تخصص، جذابیت و مرجعیت استفاده می کنند. معلمان معتقد به دیدگاه سیستمی کلاس را یک سیستم باز در نظر می گیرند که در کنش و واکنش با محیط بیرونی است. این گونه معلمان به ساختار رسمی و سازمان غیر رسمی هر دو توجه دارند. از انواع اقتدار با توجه به شرایط و اقتضای موقعیت استفاده می کنند. این معلمان کلاس درس را یک سیستم باز در نظر می گیرند و بر ایجاد ارتباط با اولیای دانش آموزان و درگیر نمودن آنها در تعلیم و تربیت فرزندانشان تأکید می کنند. هر کلاس درسی در اثر تعاملات معلم و شاگرد، شاگردان با یکدیگر، شیوه ی طراحی و سازماندهی، شیوه های نظارت و کنترل و رهبری و ارزشیابی، وضعیت و شرایط خاصی را به خود می گیرد که اصطلاحاً به آن جو سازمانی یا شخصیت کلاس درس می گویند. جو یادگیری در هر کلاسی ناشی از ادراک گروهی دانش آموزان و معلم است. این جو بر نگرشها و رفتار دانش آموزان و معلم تأثیر می گذارد. معلمان برای رابطه ی مثبت با دانش آموزان نیاز به تلاش و محرک دارند. معلمی که انتظارش روشن و با دانش آموزان مهربان بوده و رابطه ای متقابل توأم با احترام با آنها دارد، در حال رهبری و مدیریت صحیح دانش آموزان است. مهربانی و توجه معلم نسبت به دانش آموزان باعث می شود که دانش آموزان انتظارات مربوط به رفتارهای متناسب از خود نشان دهند. معلمان در کلاس درس نیازی به سرد بودن و جدایی از دانش آموزان ندارد. رابطه ای مؤثر همراه با حسن تفاهم با دانش آموزان فضایی مثبت و مطلوب از کلاس درس را فراهم خواهد آورد. و در نهایت در سایه مدیریت صحیح کلاس و ارتباط مؤثر با کلاس نه تنها اهداف آموزشی تحقق خواهد یافت بلکه فراگیر برای ورود به جامعه بزرگتر از نظر مهارت های ارتباطی و اجتماعی آمادگی لازم را کسب خواهد نمود.

منابع

- پرداختچی، محمد حسن (۱۳۷۸)، نقش نظارت و راهنمایی آموزشی در بهبود کیفیت آموزش عمومی، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۴۷.
- تاج الدین، ضیاء (۱۳۸۲)، مدیریت کلاس درس، نشریه تکنولوژی آموزشی، سازمان آموزش و پرورش، ش ۵.
- جی کارتلج، جی اف میلیبون (۱۳۷۲)، آموزش مهارت های اجتماعی به کودکان، محمد حسن نظری نژاد، آستان قدس رضوی
- راگ، ادوارد کنراد (۱۳۸۲)، مدیریت کلاس درس در دبستان، علیرضا کیامنش، انتشارات رشد.
- رئوفی، محمد حسین (۱۳۷۷)، مدیریت رفتار کلاس، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی.
- سیف، علی اکبر. (۱۳۸۷). تغییر رفتار و رفتار درمانی: نظریه ها و روش ها. تهران: دوران
- سیف، علی اکبر. (۱۳۸۷). روانشناسی پرورشی نوین: روانشناسی یادگیری و آموزش. تهران: دوران
- فونتانو، دیوید. (۱۳۷۵). کنترل کلاس (ترجمه ساده حمزه). تهران: رشد
- (گینات، ۱۹۷۳، ترجمه سرتیپی ۱۳۷۱، ص ۳۰۵).